

Merlo-Skönvik [Y 12]

Detta är en värdebeskrivning som ska förklara och förtydliga värdena inom riksintresset.

Id: Y 12

Namn: Merlo-Skönvik

Kommun: Timrå

Socken: Timrå

Huvudsaklig karaktärstyp: Sommarnöjesmiljö

Andra karaktärstyper: Odlingslandskap,
Parkmiljö

Riksintressebeskrivning beslutad av RAÄ 1996:

Motivering:

Delmiljö, sommarvillan "Merlo slott" med tillhörande park. (*Sommarnöjesmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

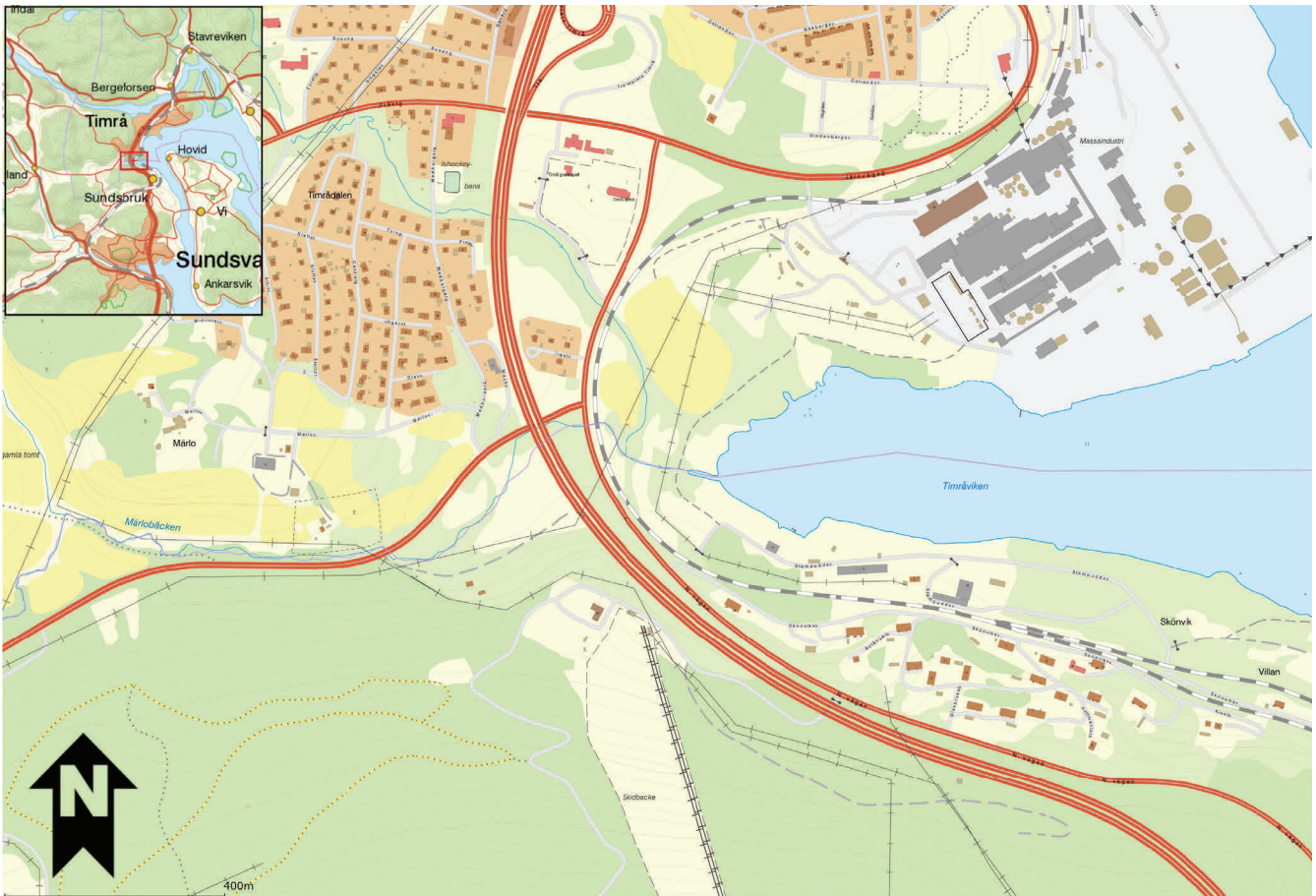
Sågverkspatronen Fredrik Bünsow uppförde 1884 en sommarvilla Merlo i medeltidsromantisk stil som ritades av arkitekten Gustaf Isac Clason. Park och ekonomibyggnad. Området utgör en delmiljö av sågverkssamhället Skönvik i Sundsvalls kommun.

Länsstyrelsen
Västernorrland

Besöksadress: Nybrogatan 15 och Pumpbacksgatan 19
Telefon: 0611-34 90 00

E-post: vasternorrland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/vasternorrland

© Länsstyrelsen, Lantmäteriet, NVDB, ESRI Inc, RAA, SGU, Sjöfartsverket, SMHI, SVO, SCB, SJV, FM, Bergsstaten, SLU

Skala 1:8501

Utbredning och landskap: Den del av riksintresset som ligger i Timrå kommun omfattar ett område från E4 i öster, förbi ett mindre berg i väst, från Märlöbacken i söder och fram till villaområdet Timrådalen i norr. Det är ett kuperat odlingslandskap där bebyggelsen är knuten till och ligger relativt samlad kring Villa Merlo. Vegetationen i området utgörs framförallt av en anlagd park och trädallé samt av det mer vildvuxna och skogsbeklädda berget i väst.

Utdrag från RAA ordlista med landskaps- och miljötyper:

Sommarnöjesmiljö: Närmiljö eller landskapsparti på landsbygden som utvecklats för stads- och tätortsmänniskors semesterboende och rekreationsaktiviteter, såsom ”grosshandlarvillor”, sportstugeområden mm.

Riksintressets värden:

- En unik säsongsbetonad och exklusiv bostadsmiljö uppförd av en av Sundsvallsdistriktets mest inflytelserika personer.
- En sammanhållen kulturmiljö med välbevarad bebyggelse och park omgiven av ett öppet jordbrukslandskap.

Villa Merlo eller ”Merlo slott” som villan också kallas ligger inom riksintresset Merlo-Skönvik. Denna del av riksintresset visar en för trakten unik byggnad i storslagen tegelarkitektur omgiven av en engelsk park och ett böljande odlingslandskap. Miljön är en del av berättelsen om den blomstrande sågverksepoken, som starkt påverkat utvecklingen av Sundsvallsregionen och länet.

Fredrik Bünsow var under slutet av 1800-talet en av Sundsvalls och Sveriges mest förmögna män. Efter att ha övertagit sin morbrors trävarurörelse och ett skeppsvarv började han på 1850-talet skapa ett mindre trävaruimperium genom att köpa upp vattensågar och skogar i Medelpad och Jämtland. 1861 bildade han Skönvik AB och Skönviks sågverk utvecklades snabbt till distriktets största.

1873 förvärvade Bünsow egendomen Merlo med avsikten att kunna bo nära sågverket i Skönvik under produktionens mest intensiva period. Villa Merlo uppfördes 1883-85 och fungerade som familjens bostad under sommarsäsong sedan de flyttat från Sundsvall till Stockholm. Det låg också i 1800-talets tidsanda att söka sig från staden ut i naturen och till havet för frisk luft och möjlighet till rekreation och vila.

Riksintresset speglar också hur samhällsbildningen förändrades i och med industrialismen. Avståndet mellan bolagsägare och industrisamhället ökade både socialt och geografiskt.

Så här syns riksintressets värden i landskapet:

Riksintresset Merlo-Skönvik omfattar ett område som sträcker sig över Timrå och Sundsvalls kommuner. Det forna sågverkssamhället Skönvik ligger i Sundsvalls kommun och Villa Merlo med omgivande park och jordbruksmark ligger i Timrå kommun.

Merlo i förhållande till Skönvik

Utvecklingen av Skönvik sågverkssamhälle frångick det patriarkaliskt styrda industrisamhället som länge varit brukligt och byggdes inte upp efter den traditionella bruksplanen som var det ideal som levt vidare från järnbruksrörelsen. De äldre bruksmiljöerna planerades utifrån bruksherrgården och ofta även brukskyrkan med en tydlig linjär struktur. (Mer om Skönvik finns i värdebeskrivningen Merlo-Skönvik Sundsvall kn.)

Skönvik sågverk ligger cirka två kilometer från Villa Merlo. Från Merlo på höjden har man utsikt över Timråviken. Skönvik ligger på södra sidan av viken och på den norra sidan ligger Östrand. Östrandens sågverk köptes av Bünsow 1880. Närheten till industrin gjorde det möjligt att från bostaden ha uppsikt över verksamheten under den mest aktiva sommarsäsongen samtidigt som det fanns möjlighet att njuta av landsbygdens stillhet, natur och friska luft.

Merlovägen som leder fram till den före detta sommarvillan, är kantad av en tät trädallé. Den planterade allén fram till huvudbyggnaden är ett karaktäristiskt inslag för den här typen av miljö. Allén var ett sätt att markera ägarnas sociala ställning i området, att ge miljön en viss ståndsmässighet och elegans. Villan med park var endast tillgänglig för familjen och de flesta från sågverkssamhället kom aldrig i nära kontakt med den slottslika miljön.

Villa Merlo

Villa Merlo ligger på en höjd med vid utsikt över dalen med odlingsmark i söder och vattnet på håll i öster. Villa Merlo kallas i folkmun för ”Merlo slott” vilket kommer av den slottslika anläggningen med huvudbyggnaden, vars gestaltning ofta liknas vid ett tyskt medeltidsslott eller riddarborg, och omgivande park.

Villan uppfördes 1883-84 och fick en mycket modern arkitektur för sin tid. Det är ett bra exempel på det nya arkitekturideal som slog igenom under det senare 1800-talet då stilblandningar med historiska influenser och användandet av ”äkt” material som natursten och tegel var på modet. Byggnaden är uppförd i gult tegel på en grundmur av granit och taket är täckt med svart plåt. Fasaderna är livfulla, helt asymmetriska och uppbyggda av olika volymer som skjuter ut från en inre byggnadskropp. Det gula teglet bryts av med rött tegel i dekorativa mönstersättningar och tunna band i svart, fönstren är rundbågiga och i varierade storlekar. Det finns en tydlig medeltida inspiration och taket med dess torn och tinnar förstärker det slottslika uttrycket. Frontfasaden mot öster är ritad av arkitekten Isac Gustaf Clason och resterande fasader ritades av arkitekten Fritz Eckert.

Den monumentala byggnaden skiljer ut sig i trakten och i jämförelse med andra träpatroners och företagens sommarvillor i till exempel Petersvik eller på Alnön från ungefär samma tid. Där ser villorna ut som mer typiska sommarnöjen från den här tiden; storslagna trävillor med snickarglädje och verandor, färgsatta i ljusa kulörer. Villa Merlo har en stadsmässig arkitektur och kan ses som ett föregångsexempel på det stilideal som kom att präglade stenhusen i Sundsvalls stadskärna efter branden 1888.

Efter Fredrik Bünsows död ärvde hans dotter Alma egendomen. Villa Merlo fungerade från 1924-1951 som bostad för bolagschefer, först inom Skönvik AB och efter 1929 inom SCA. Skönviks sågverk lades ned 1951 och sedan dess har Villa Merlo fungerat som SCA:s centralarkiv. 1961 byggdes villan ut mot väster. Det är en kubisk tillbyggnad i suterräng med ljust gula putsade fasader.

Den engelska parken

Huvudbyggnaden omges av en engelsk park. Uttrycket i en engelsk park är en romantiserad bild av naturen, den vildvuxna skogen. Där ska finnas skapade överraskningar som diken, dammar, utsikter och byggnader eller ruiner. Där ska också finnas en variation mellan mörkare och skugggivande skogs- och trädpartier och halvöppna hagar. Så byggdes parken runt Merlo upp men den har förändrats och förenklats genom åren. Många av de ursprungliga gångvägarna är igenlagda och de två dammar som ursprungligen fanns är borta liksom en del av de statyer och annan utsmyckning som fanns utspridd i parken. Men det finns också flera karaktäristiska inslag för den engelska parken bevarade, bland annat en stor variation av trädslag planterade på rad, i dungar eller som fristående träd. Den anlagda stengrottan och stenpyramiden i nordöst om huvudbyggnaden är bevarade, den senare

något igenväxt. Bakom villan leder en enkel trappa av stora stenblock upp till den skogsbeklädda kullen med slingrande stigar och utsiktsplatser varifrån man har utblick över odlingslandskapet, vilket är ett typiskt inslag i en sådan här parkanläggning.

Nordöst om huvudbyggnaden ligger den före detta trädgårdsmästarebostaden med orangeri. Den byggnaden är också ritad av I G Clason, men här är stilen italiensk renässans. Bostadsdelen är i mycket fint skick med växthusen är i behov av restaurering. Parken fungerar som en länk mellan byggnaderna och det omgivande odlingslandskapet och jordbrukets bebyggelse.

Jordbruket

Till Merlo hörde också ett stort jordbruk som lades ner först på 1960-talet. Söder om grinden in till parken ligger den före detta rättarbostaden och bakom den ligger den storslagna ladugården. Strax intill finns ytterligare en ekonomibyggnad som fungerat som garage. Bakom huvudbyggnaden finns ett gediget byggt höns hus i tegel och nedanför orangeriet finns en stor jordkällare. Idag är rättarbostaden en privatbostad, ladugården och höns huset samt ett före detta förråd och garage bakom huvudbyggnaden används som arkivdepåer. Byggnaderna tillsammans med den omgivande åkermarken, som fortfarande brukas, berättar om egendomens jordbruksrörelse som drevs under dess glansdagar.